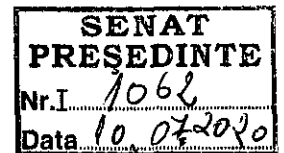

R O M Â N I A
CURTEA CONSTITUȚIONALĂ
CABINETUL PREȘEDINTELUI

Palatul Parlamentului
Calea 13 Septembrie nr.2, Intrarea B1, Sectorul 5, 050725, București, România
Telefon: (+40-21) 313.25.31; Fax: (+40-21) 312.54.80
Internet: <http://www.ccr.ro> E-mail: pres@ccr.ro

Dosar nr.959A/2020

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ
REGISTRATURĂ JURISDICTIONALĂ
NR. 3916 / 10 JUL 2020

Domnului

Robert Marius CAZANCIUC

Vicepreședinte al Senatului

VSA/2020

În conformitate cu dispozițiile art.16 alin.(2) din Legea nr.47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, vă trimitem, alăturat, în copie, sesizarea formulată de Președintele României referitoare la neconstituționalitatea Legii pentru modificarea art.7 din Legea educației naționale nr.1/2011.

Vă adresăm rugămintea de a ne comunica punctul dumneavoastră de vedere până la data de 10 septembrie 2020 (inclusiv în format electronic, la adresa de e-mail ccr-pdv@ccr.ro), ținând seama de faptul că dezbaterile Curții Constituționale vor avea loc la data de 30 septembrie 2020.

Vă asigurăm, domnule Vicepreședinte, de deplina noastră considerație.

Președinte,

Prof.univ.dr. **Valea DORNEANU**

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

Dosar nr. 959A/2020

ROMÂNIA

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ
REGISTRATURĂ JURISDIȚIONALĂ
NR. 3906 / 10 III 2020

PREȘEDINTELE ROMÂNIEI

București, 10 iulie 2020

CP1/941/10.07.2020

Domnului VALER DORNEANU

PREȘEDINTELE CURȚII CONSTITUȚIONALE

În temeiul dispozițiilor art. 146 lit. a) din Constituție și ale art. 15 din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, republicată, cu modificările și completările ulterioare, formulez următoarea

SESIZARE DE NECONSTITUȚIONALITATE

asupra

Legii pentru modificarea art. 7 din Legea educației naționale nr. 1/2011

La data de 22 iunie 2020, Parlamentul României a transmis Președintelui României, în vederea promulgării, Legea pentru modificarea art. 7 din Legea educației naționale nr. 1/2011 (Pl-x nr. 617/2019). Actul normativ, în forma transmisă la promulgare, modifică și completează art. 7 din Legea educației naționale nr. 1/2011, în sensul interzicerii în unitățile, în instituțiile de învățământ și în toate spațiile destinate educației și formării profesionale, inclusiv în unitățile care oferă educație extrașcolară, a activităților „în vederea răspândirii teoriei sau opiniei identității de gen, înțeleasă ca teoria sau opinia că genul este un concept diferit de sexul biologic și că cele două nu sunt întotdeauna aceleași”, precum și a activităților care contravin principiilor prevăzute la art. 3 al Legii nr. 1/2011.

Considerăm că legea dedusă controlului de constituționalitate contravine prevederilor constituționale ale art. 1 alin. (3), alin. (4) și alin. (5), referitoare la statul de drept, principiul separației puterilor în stat, respectiv la respectarea Constituției și a legilor, ale art. 16 alin. (1) referitoare la principiul egalității

cetățenilor în fața legii în coroborare cu cele ale art. 32 privind asigurarea accesului la învățatură și cu cele ale art. 49 privind protecția copiilor și tinerilor, ale art. 20 alin. (2) privind prioritatea reglementărilor internaționale în materia drepturilor fundamentale ale omului, ale art. 29 privind libertatea conștiinței, ale art. 30 alin. (1) și alin. (2) referitoare la libertatea de exprimare și la interzicerea cenzurii, ale art. 32 alin. (6) referitoare la autonomia universitară, precum și ale art. 61 alin. (1) teza a doua, conform căreia Parlamentul este unica autoritate legiuitoare a țării.

1. Legea pentru modificarea art. 7 din Legea educației naționale nr. 1/2011 contravine art. 29 privind libertatea conștiinței din Legea fundamentală

Potrivit articolului unic din legea criticată [referitor la modificarea și completarea art. 7 alin. (1) din Legea educației naționale nr. 1/2011], la lit. e) se stabilește că sunt interzise în unitățile, în instituțiile de învățământ și în toate spațiile destinate educației și formării profesionale, inclusiv în unitățile care oferă educație extrașcolară, activitățile în vederea răspândirii teoriei sau opiniei identității de gen, înțelegând ca teoria sau opinia că genul este un concept diferit de sexul biologic și că cele două nu sunt întotdeauna aceleași.

Astfel, considerăm că prin legea dedusă controlului de constituționalitate se impune un stereotip/clișeu în ceea ce privește rezultatul cercetării unor anumite teorii/opinii, care trebuie să fie unul și același, să se încadreze într-un tipar și să nu se orienteze într-un anumit sens sau scop, în caz contrar, sancțiunea fiind interzicerea activității de răspândire a respectivelor teorii/opinii în mediul specific educațional.

În cazul de față, învederăm că soluția Parlamentului de a impune prin lege ce activități, teorii sau opinii și cu ce scop se pot constitui acestea în activități educative care să poată fi desfășurate în unitățile de învățământ și prin urmare, ce discipline se pot studia în mediul școlar sau academic, contravine libertății individuale de conștiință întrucât, prin această formă, dispoziția normativă este de natură să îngreudească libertatea de gândire și a opiniilor. Norma, prin ea însăși, reprezintă o condiționare de natură legală a libertății gândirii și a opiniilor, deoarece aceasta realizează întocmai o interpretare pe cale legislativă a scopului/finalității procesului de gândire. Or, libertatea conștiinței se manifestă potrivit propriului discernământ al individului.

Obligativitatea dispozițiilor lit. e) a alin. (1) art. 7 din Legea nr. 1/2011, așa cum sunt acestea prevăzute de legea criticată, este opozabilă nu numai furnizorilor de educație, ci și destinatarilor actului educațional. Astfel, interzicerea pentru

personalul didactic și pentru elevi și studenți, în toate spațiile de învățământ, a activităților care au ca scop distribuirea unor teorii sau opinii privind identitatea de gen, înțelegând ca teoria sau opinia că genul este un concept diferit de sexul biologic și că cele două nu sunt întotdeauna aceleași, reprezintă *eo ipso* o problemă de natură a genera nerespectarea libertății conștiinței, câtă vreme aceste dispoziții determină obligații în sensul predării/urmării unor cursuri/discipline având ca obiect o anumită teorie/opinie cu un rezultat/scop contrar convingerilor fiecărui individ.

Apreciem că, prin conținutul lor, dispozițiile prevăzute la lit. e) din legea dedusă controlului instanței constituționale sunt de natură să afecteze libertatea de conștiință. Astfel, potrivit art. 29 alin. (1) și (2) din Constituție, individul se bucură de libertatea neîngrădită a gândirii și opiniilor, libertatea conștiinței fiind garantată.

Cu privire la situația avută în vedere de legiuitorul constituant prin instituirea art. 29, Curtea Constituțională, prin Decizia nr. 669/2014, a statuat că aceasta „conferă consistență liberei dezvoltări a personalității umane ca valoare supremă garantată de art. 1 alin. (3) din Legea fundamentală.”

Potrivit dispozițiilor art. 29 alin. (1) teza finală din Legea fundamentală, „Nimeni nu poate fi constrâns să adopte o opinie ori să adere la o credință religioasă, contrară convingerilor sale” și celor ale art. 29 alin. (6) din Constituție, „Părinții sau tutorii au dreptul de a asigura, potrivit propriilor convingeri, educația copiilor minori a căror răspundere le revine”. Cu privire la aceste prevederi constituționale, prin aceeași Decizie menționată mai sus, instanța constituțională a constatat că „Legea fundamentală garantează părinților dreptul la îngrijirea și educarea copiilor lor și cuprinde dreptul la educarea religioasă. (...) Însă acest drept de educare nu aparține exclusiv părinților, statul, căruia i s-a încredințat controlul asupra întregului sistem școlar, asumându-și în mod autonom și concurent o misiune proprie de educare, corelativă cu cea a părinților. Rezultă că, pe de o parte, există o obligație negativă a statului de a nu interveni în formarea sau aderarea la o convingere sau credință religioasă, iar, pe de altă parte, există și obligația pozitivă potrivit căreia, în măsura în care persoana se manifestă în sensul studierii sau receptării învățăturilor unui anumit cult sau credință religioasă, să creeze cadrul legislativ și instituțional necesar exercitării drepturilor prevăzute de art. 29 și art. 32 din Constituție. Însă, în niciun caz o persoană nu poate fi pusă *ab initio* în situația de a-și apăra sau proteja libertatea conștiinței, pentru că o asemenea abordare ar contraveni obligației negative a statului, care, în virtutea acestei obligații, nu poate impune studierea religiei”.

Într-adevăr, considerentele acestei Decizii au în vedere situația asigurării educării religioase, însă apreciem că acestea se pot aplica, *mutatis mutandis*, la

orice situație legată de asigurarea libertății de gândire și a opiniilor, indiferent dacă aceasta este sau nu în scop educativ, potrivit propriilor convingeri, atâta vreme cât se manifestă în spirit de toleranță și de respect reciproc.

Având în vedere dispozițiile art. 29 alin. (2) din Constituție, potrivit cărora statul garantează libertatea conștiinței, care trebuie să se manifeste în spirit de toleranță și de respect reciproc, considerăm că întregul sistem educațional trebuie să fie deschis pentru idei, opinii și valori, statul trebuind să se abțină de la adoptarea unor soluții legislative care pot fi interpretate ca lipsite de respect față de convingerile persoanelor, respectiv părinților sau tutorilor legali. În acest sens sunt și dispozițiile art. 2 alin. (3) din Legea nr. 1/2011, potrivit cărora idealul educațional al școlii românești constă în dezvoltarea liberă, integrală și armonioasă a individualității umane, în formarea personalității autonome și în asumarea unui sistem de valori care sunt necesare pentru împlinirea și dezvoltarea personală, pentru dezvoltarea spiritului antreprenorial, pentru participarea cetățenească activă în societate, pentru incluziune socială și pentru angajare pe piața muncii.

De aceea, în organizarea activităților de învățământ, statul trebuie să vegheze la respectarea acestor libertăți, consacrand posibilitatea elevilor/studentilor majori, de a participa la studierea anumitor discipline, teorii sau opinii, ori de a înțelege sau gândi un anumit concept, respectiv rezultat, potrivit propriei lor convingeri.

Referindu-se la libertatea de conștiință, în mod special la libertatea de conștiință religioasă, ca parte a sistemului constituțional de valori, Curtea Constituțională a statuat că acestei libertăți îi este atribuit imperativul toleranței, în special în relație cu demnitatea umană garantată de art. 1 alin. (3) din Legea fundamentală, ce domină ca valoare supremă întregul sistem de valori. Având în vedere acest motiv, instanța constituțională a afirmat că acesta exclude, de principiu, ca activitățile și comportamentele ce izvorăsc dintr-o anumită atitudine sau credințe ori din convingeri filozofice non-religioase să fie supuse sancțiunilor pe care statul le prevede pentru un asemenea comportament indiferent de motivele de credință ale persoanei în cauză (Decizia nr. 669/2014).

Prin urmare, orice constrângere a persoanei în manifestarea unei opinii, teorii, cu atât mai mult, o constrângere de natură legală, contravine libertății conștiinței consacrate de Constituție.

2. Legea pentru modificarea art. 7 din Legea educației naționale nr. 1/2011 contravine prevederilor constituționale ale art. 16 alin. (1) referitoare la principiul egalității cetățenilor în fața legii în coroborare cu cele ale art. 32 privind asigurarea accesului la învățatură și cu cele ale art. 49 privind protecția copiilor și tinerilor

Considerăm că prin impunerea unei condiții pentru interzicerea, în unitățile de învățământ, a activității în vederea răspândirii teoriei sau opiniei identității de gen, anume aceea ca această teorie/opinie să fie înțeleasă ca un concept diferit de sexul biologic și că cele două nu sunt întotdeauna aceleași, legea dedusă controlului Curții Constituționale este de natură să determine excluderea din sfera beneficiarilor dreptului la educație, pe aceia care ar dori studierea teoriei/opinii identității de gen, circumstanțiată însă, în mod subiectiv, de către legiuitor, în funcție de modul în care aceasta este înțeleasă.

Având în vedere, pe de o parte, perspectiva motivației instituirii normei de la lit. e) a alin. (1) al art. 7 din Legea nr. 1/2011, așa cum rezultă aceasta din expunerea de motive și din stenograma ședinței Senatului din data de 16 iunie 2020, iar pe de altă parte, perspectiva destinatarilor normei - elevi, studenți, personal didactic, rezultă că legea dedusă analizei instanței constituționale cuprinde norme care sunt în legătură cu realizarea dreptului la învățatură în cadrul unităților de învățământ, stabilite ca atare potrivit legii, precum și cu realizarea protecției copiilor și a tinerilor.

Prin prevederile nou introduse, considerăm că legea criticată are caracter discriminatoriu și afectează dreptul fundamental privind accesul la învățatură, stabilit de art. 32 din Constituție și protecția copiilor și tinerilor, expres prevăzută de Legea fundamentală la art. 49. Astfel, norma în cauză are ca efect aplicarea sa arbitrară, condiționată de modul subiectiv în care destinatarii normei pricep o anumită teorie/opinie, fiind interzise de la studiere acele activități care au un anumit scop, cel al răspândirii unei teorii/opinii a identității de gen, dar numai cea înțeleasă într-un anumit fel. Însă, în acest mod, dispozițiile nou introduse prin legea criticată, nu-și găsesc nicio justificare obiectivă și rezonabilă. Considerăm că respectarea acestor condiții, impuse sub această formă, este dificil, aproape imposibil de realizat de către destinatarii săi, iar instituirea lor nu echivalează cu satisfacerea nevoii de protecție a valorilor sociale.

Mai mult de atât, legea criticată condiționează accesul la educație prin impunerea unor constrângeri în manifestarea unei teorii/opinii expres prevăzută prin lege, atât pentru beneficiari cât și pentru furnizorii de educație. Or, această limitare a exercițiului unor drepturi personale în considerarea unor drepturi

colective și interese publice reprezintă o ingerință în realizarea drepturilor garantate de art. 29 și art. 30 din Legea fundamentală și de art. 8 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, care nu respectă principiul proporționalității între măsurile luate și interesul public ocrotit. Respectarea acestui principiu este o cerință imperativă în cazurile de restrângere a exercitiului unor drepturi sau libertăți, iar măsura de restrângere trebuie să fie în acord cu situația care a determinat aplicarea ei și, totodată, să înceteze o dată cu dispariția cauzei care a determinat-o. În acest sens, prin Decizia nr. 657/2016, Curtea Constituțională a amintit „evoluția jurisprudenței sale în sensul stabilirii și dezvoltării de exigențe constituționale sporite pentru asigurarea unei protecții efective a drepturilor și a libertăților fundamentale. Această evoluție a determinat inclusiv revirimente jurisprudențiale, de exemplu, cu privire la configurarea căilor de atac în realizarea accesului liber la justiție (a se vedea în acest sens Decizia nr. 369 din 30 mai 2017 publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 582 din 20 iulie 2017), fiind fundamentată, în temeiul art. 20 din Constituție, și pe evoluțiile și valorificarea jurisprudenței conturate în aplicarea Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. Astfel, într-o jurisprudență constantă, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat că scopul Convenției constă în protejarea unor drepturi concrete și efective, nu teoretice sau iluzorii (Hotărârea din 9 octombrie 1979, pronunțată în Cauza Airey împotriva Irlandei, paragraful 24, Hotărârea din 13 mai 1980, pronunțată în Cauza Artico împotriva Italiei, paragraful 33, Hotărârea din 13 martie 2008, pronunțată în Cauza Emonet și alții împotriva Elveției, paragraful 77, Hotărârea din 1 mai 2011, pronunțată în Cauza Dore împotriva Portugaliei, paragraful 45, Hotărârea din 10 aprilie 2017, pronunțată în Cauza Osmanoglu și Kocabaş împotriva Elveției, paragraful 93). În concordanță cu această interpretare, Curtea constată că, în cauză, protecția oferită elevilor în privința realizării dreptului lor la învățătură devine iluzorie dacă pentru a beneficia de aceasta sunt instituite condiții imposibil sau foarte dificil de realizat.”

În consecință, considerăm că legea criticată instituie o reglementare cu caracter discriminatoriu și afectează drepturile fundamentale sus-menționate.

3. Legea pentru modificarea art. 7 din Legea educației naționale nr. 1/2011 contravine prevederilor art. 32 alin. (6) din Constituție referitoare la autonomia universitară

Analizând într-o manieră de perspectivă legea criticată, considerăm că în realitate, efectul probabil al acesteia ar putea fi acela ca prin norma criticată să se impună ce anume se poate studia în centrele/unitățile de învățământ, în concret, ce teorii/opinii pot fi studiate în cadrul programelor de învățământ/studii sau de cercetare, fapt ce interferează cu dispozițiile care consacră autonomia universitară, prevăzute atât la nivelul Legii fundamentale, cât și prin Legea-cadru a învățământului.

Din analiza în ansamblu a Legii nr. 1/2011, rezultă că autonomia universitară este consacrată la nivel de principiu, fiind un concept complex, cu mai multe elemente constitutive. Astfel, legea mai sus menționată prevede dispoziții exprese referitoare la autonomia universitară atât prin art. 123, cât și prin alte dispoziții complementare. Potrivit acestora, instituțiile de învățământ superior se organizează independent de orice ingerințe ideologice, politice sau religioase, universitățile având dreptul să-și stabilească misiunea proprie, strategia instituțională, structura, activitățile, organizarea și funcționarea proprie, gestionarea resurselor materiale și umane, cu respectarea strictă a legislației în vigoare, aspectele fundamentale ale autonomiei exprimându-se în Carta Universitară, aprobată de Senatul universitar și avizată de Ministerul Educației Naționale.

Analizând dimensiunile principiului autonomiei universitare, Curtea Constituțională, prin Decizia nr. 2/2011, a subliniat importanța acestuia prin raportare la mai multe documente internaționale din domeniu, precum Declarația de la Bologna, semnată de către miniștrii educației din 29 de state europene, inclusiv România, care are ca scop principal crearea unui Spațiu European al Învățământului Superior cu luarea în considerare și respectarea autonomiei universitare, potrivit căreia „independența și autonomia universităților asigură adaptarea continuă a învățământului superior și a sistemelor de cercetare la nevoile în schimbare, la cerințele societății și la progresele științifice” și Declarația de la Praga din 2009 a Asociației Universităților Europene, care prevede că universitățile trebuie să își întărească autonomia pentru a servi mai bine societatea și în particular să asigure un cadru de reglementare care să permită conducătorilor universităților să adopte o structură internă eficientă, să selecteze și să instruiască personalul lor,

să elaboreze programele academice și să utilizeze resursele financiare, toate acestea trebuind să fie în concordanță cu misiunile și profilurile lor specifice.

Așadar, având în vedere jurisprudența constituțională în materie și examinând principalele componente ale acestui principiu, stabilite potrivit legii, constatăm că autonomia universităților presupune, în primul rând, dreptul acestora de a-și organiza singure facultățile, departamentele sau centrele de cercetare, în acord cu standardele de calitate din învățământul superior. Astfel, comunitatea universitară este îndreptățită să își stabilească misiunea proprie, strategia instituției, structura, activitățile, organizarea și funcționarea proprie, cu respectarea legislației în vigoare. În ceea ce privește misiunea asumată, în vederea îndeplinirii obiectivelor ce decurg din aceasta, instituțiile de învățământ superior trebuie să asigure criteriile și standardele de calitate, să gestioneze eficient activitățile de învățământ, de cercetare și transfer cognitiv.

Or, potrivit art. 131 din Legea nr. 1/2011, pentru îndeplinirea obiectivelor sale, orice instituție de învățământ superior poate cuprinde componente organizatorice, precum facultăți, departamente, institute, centre sau laboratoare, unități de cercetare ș.a., iar conform alin. (2) al aceluiași articol, unitățile de cercetare pot fi înființate pe perioadă determinată și pe proiecte, care au autonomie și statute proprii. De asemenea, potrivit alineatului următor al art. 131, senatul universitar aprobă regulamentul privind activitatea profesională și calendarul activităților educaționale specifice. În același context, art. 114 al Legii nr. 1/2011 stabilește că orice program de studii autorizat funcționează pe principiul calității necesar pentru satisfacerea încrederii beneficiarilor direcți și indirecti din societate.

Toate aceste dispoziții legale amintite mai sus arată dimensiunile complexe care îmbracă conceptul de autonomie universitară. Astfel, considerăm că acțiunea Parlamentului, prin adoptarea legii supuse controlului de constituționalitate, reprezintă o ingerință în activitatea de organizare a studiilor universitare și, deopotrivă, o încălcare a autonomiei universitare. În fapt, în cazul de față, potrivit legii deduse controlului de constituționalitate, o teorie academică devine interzisă prin lege. Așadar, pentru a se încadra în limitele legii, instituțiile de învățământ superior sunt împiedicate să abordeze studiul teoriei respective sau să organizeze, de exemplu, unități de cercetare cu acest obiect. Or, pentru a răspunde nevoilor în permanentă schimbare ale societății, instituțiile universitare trebuie să elaboreze, să își adapteze programele academice și să-și utilizeze resursele financiare în mod eficient. Prin urmare, este evident că dispozițiile normei criticate sunt de natură să submineze autonomia universitară, astfel cum aceasta este garantată la nivel constituțional, prin art. 32 alin. (6).

Ținând cont de cele de mai sus, considerăm că legea criticată împiedică realizarea obiectivelor comunității academice și, în consecință, o îndepărtează de la îndeplinirea misiunii sale asumate public, ceea ce determină nerespectarea autonomiei universitare, ca dimensiune constituțională a dreptului la învățatură prevăzut de art. 32 alin. (6) din Legea fundamentală.

4. Legea pentru modificarea art. 7 din Legea educației naționale nr. 1/2011 contravine dispozițiilor art. 30 alin. (1) și alin. (2) din Constituție referitoare la libertatea de exprimare și la interzicerea cenzurii

Considerăm că prevederile lit. e) alin. (1) al art. 7 din Legea nr. 1/2011, astfel stabilite prin legea criticată, contravin dispozițiilor art. 30 din Constituție, întrucât instituie o normă care este de natură să determine restrângerea dreptului la liberă exprimare, prin aceea că aplicarea sa se realizează în funcție de criteriul subiectiv al exprimării unei anumite teorii/opinii, într-un anumit sens, expres prevăzut de lege.

În cazul de față, cu privire la conținutul normativ al lit. e) a art. 7 alin. (1) al Legii nr. 1/2011, astfel cum a fost prevăzut prin legea criticată, considerăm că adoptarea de către legiuitor a legii în forma dedusă analizei instanței constituționale echivalează cu instituirea unei cenzuri a opiniilor/teoriilor în cercetarea teoretică pe tema identității de gen. Acest lucru reprezintă, de fapt, impunerea unui anumit rezultat, a unei cunoașteri deformate în ceea ce privește materia identității de gen. Or, potrivit art. 30 alin. (2) din Constituție, cenzura de orice fel este interzisă. Mai mult de atât, norma criticată, prin modul în care va fi aplicată, va avea ca rezultat interzicerea prin lege a unei teorii academice și echivalează cu prestabilirea rezultatului cercetării științifice în materia respectivă, cu scopul ca acesta să se încadreze în limitele legale stabilite. De aceea, apreciem că această normă este contrară și art. 123 alin. (5) din Legea nr. 1/2011, care prevede că în instituțiile de învățământ superior este asigurată libertatea cercetării, inclusiv în ceea ce privește valorificarea rezultatelor acesteia. Norma, așa cum este stabilită prin legea dedusă atenției Curții Constituționale, este de natură să impună o educație dogmatică în interiorul spectrului preuniversitar și universitar, ceea ce duce și la încălcarea principiului respectării dreptului la opinie al elevului/studentului ca beneficiar direct al sistemului de învățământ, astfel cum a fost acesta stabilit de

Legea nr. 1/2011. Toate aceste aspecte sunt de natură să contravină, de asemenea, și cerințelor de calitate a legii.

Potrivit art. 10 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, exercitarea libertății de opinie și libertății de a primi sau de a comunica informații ori idei, în calitate de componente ale libertății de exprimare, ce comportă îndatoriri și responsabilități, poate fi supusă unor formalități, condiții, restrângeri sau sancțiuni prevăzute de lege, care constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea națională, integritatea teritorială sau siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății sau a moralei, protecția reputației sau a drepturilor altora.

În jurisprudența sa, analizând respectarea libertății de exprimare, Curtea Constituțională a avut în vedere prevederile privind libertatea de exprimare, cuprinse în art. 30 din Constituția României, art. 10 paragraful 2 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și art. 19 paragraful 3 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice. În acest sens, prin Decizia nr. 62/2007, instanța constituțională a reliefat că: „Limitele libertății de exprimare, prevăzute în art. 30 alin. (6) din Constituția României, concordă întru totul cu noțiunea de libertate, care nu este și nu poate fi înțeleasă ca un drept absolut. Concepțiile juridico-filozofice promovate de societățile democratice admit că libertatea unei persoane se termină acolo unde începe libertatea altei persoane. În acest sens, art. 57 din Constituție prevede expres obligația cetățenilor români, cetățenilor străini și apatrizilor de a-și exercita drepturile constituționale cu bună-credință, fără să încalce drepturile și libertățile celorlalți. O limitare identică este, de asemenea, prevăzută în art. 10 paragraful 2 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, în conformitate cu care „Exercitarea acestor libertăți ce comportă îndatoriri și responsabilități poate fi supusă unor formalități, condiții, restrângeri sau sancțiuni prevăzute de lege, care constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru [...] protecția reputației sau a drepturilor altora [...]», precum și în art. 19 paragraful 3 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice care stabilește că exercițiul libertății de exprimare comportă îndatoriri speciale și responsabilități speciale și că aceasta poate fi supusă anumitor restricții care trebuie să fie expres prevăzute de lege, ținând seama de drepturile sau reputația altora.”

Așadar, atât legiuitorul constituant, prin conținutul art. 30 alin. (6) și (7) din Legea fundamentală, instanța constituțională, cât și convențiile internaționale în materie au stabilit expres limitele libertății de exprimare. Drept urmare, într-o societate democratică instituirea oricăror alte limitări prin lege nu poate fi admisă.

5. Legea pentru modificarea art. 7 din Legea educației naționale nr. 1/2011 contravine dispozițiilor art. 1 alin. (4) referitoare la respectarea principiului separației puterilor în stat și ale dispozițiilor art. 61 alin. (1) teza a doua din Constituție, conform cărora Parlamentul este unica autoritate legiuitoare a țării

Referitor la învățământul preuniversitar, potrivit art. 64 și art. 65 din Legea nr. 1/2011, disciplinele și domeniile de studiu sunt cuprinse în planurile cadru de învățământ care, alături de programele școlare din învățământul preuniversitar constituie curriculumul național, care este aprobat de Ministerul Educației și Cercetării, în conformitate cu dispozițiile art. 94 alin. (2) lit. e) din legea mai sus menționată.

În ceea ce privește învățământul universitar, Legea nr. 1/2011 stabilește la art. 138 că organizarea programelor de studii este de competența instituțiilor de învățământ superior, cu respectarea legislației în vigoare, iar nomenclatorul domeniilor și al programelor de studii universitare, domeniile și programele de studii universitare acreditate sau autorizate să funcționeze provizoriu, locațiile geografice de desfășurare, numărul de credite de studii transferabile pentru fiecare program de studii universitare, formă de învățământ sau limbă de predare, precum și numărul maxim de studenți care pot fi școlarizați, propus de către agențiile de evaluare a calității care au evaluat fiecare program, se stabilesc anual prin hotărâre a Guvernului, promovată de către Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului, înaintea datei de 31 martie a anului respectiv.

Având în vedere dispozițiile legale prezentate mai sus, rezultă că stabilirea disciplinelor, domeniilor de studii, atât la nivel preuniversitar cât și universitar, se circumscrie politicii naționale în domeniul învățământului preuniversitar, respectiv cadrului național al calificărilor, aceste atribuții aparținând exclusiv executivului, iar orice modificare a curriculumului se poate face numai în condițiile stabilite potrivit legii. Or, în cazul de față dedus analizei instanței constituționale, Parlamentul impune prin lege ce activități, care propagă anumite teorii sau opinii într-un anumit scop, se pot constitui în activități educative care să fie interzise în unitățile de învățământ și, în consecință, ce discipline se pot studia în mediul școlar sau academic. Așadar, studiile care implică asemenea teorii/opinii reprezintă o parte a curriculumului.

Ținând cont de toate aceste aspecte, considerăm că instrumentul juridic prin intermediul căruia s-a impus interzicerea în unitățile, în instituțiile de învățământ și în toate spațiile destinate educației și formării profesionale, inclusiv în unitățile care oferă educație extrașcolară, a activităților prevăzute la lit. e) a art. 7 alin. (1) din Legea nr. 1/2011, astfel cum sunt acestea stabilite prin legea dedusă controlului de constituționalitate, contravine Constituției întrucât această reglementare constituie, în fapt, o modificare a curriculumului preuniversitar și universitar, care însă nu poate fi impusă și/sau realizată printr-o lege inițiată și adoptată de Parlament, ci reprezintă exercitarea unei competențe legale a executivului în materia politicii de învățământ, ce se poate realiza doar printr-un act care emană de la nivelul executivului, respectiv prin ordin al ministrului educației și cercetării sau prin hotărâre de guvern, după caz.

De aceea, învederăm faptul că Parlamentul, acționând în acest fel și arogându-și competența de inițiere și adoptare a demersului legislativ, în condițiile, domeniul și cu finalitatea menționată, a acționat *ultra vires*, intrând în aria de competență a autorității executive, singura cu atribuții în domeniul sus-menționat, ceea ce contravine dispozițiilor constituționale ale art. 1 alin. (4) referitoare la respectarea principiului separației puterilor în stat și ale dispozițiilor art. 61 alin. (1) teza a doua din Constituție, conform cărora Parlamentul este unica autoritate legiuitoare a țării.

În acest sens, este și jurisprudența Curții Constituționale, potrivit căreia „acceptarea ideii ca Parlamentul să își poată exercita competența de autoritate legiuitoare în mod discreționar, oricând și în orice condiții, adoptând legi în domenii care aparțin în exclusivitate actelor cu caracter infralegal, administrativ, ar echivala cu o abatere de la prerogativele constituționale ale acestei autorități consacrate de art. 61 alin. (1) din Constituție și transformarea acesteia în autoritate publică executivă. În plus, instanța constituțională consideră că o astfel de interpretare este contrară celor statuate în jurisprudența sa și, prin urmare, în contradicție cu prevederile art. 147 alin. (4) din Constituție, care consacră obligativitatea *erga omnes* a deciziilor Curții Constituționale” (Decizia nr. 777/2017).

6. Legea pentru modificarea art. 7 din Legea educației naționale nr. 1/2011 contravine dispozițiilor art. 1 alin. (3) și alin. (5) din Constituție referitoare la statul de drept și la respectarea Constituției și a legilor, precum și art. 20 alin. (2) privind prioritatea reglementărilor internaționale în materia drepturilor fundamentale ale omului, astfel prevăzut de Legea fundamentală

Potrivit expunerii de motive care a însoțit legea dedusă controlului de constituționalitate în forma inițiatorilor, „o dată cu apariția ideologiei de gen, fenomenul prozelitismului, atât pe baza criteriului de sex cât și a celui de gen, a devenit un pericol real în sistemul de învățământ” și că „în consecință, propunerea legislativă completează enumerarea interdicțiilor cu interdicțiile prozelitismului pe baza criteriului de sex și a prozelitismului pe baza criteriului de gen.” Camera decizională, Senatul a adoptat cu modificări, legea criticată, în forma în care aceasta a fost transmisă la promulgare. Analizând Raportul suplimentar al Comisiei pentru învățământ, știință, tineret și sport din Senat, cu Nr. XXVIII/44/05.06.2020, prin care au fost adoptate amendamente asupra legii deduse controlului instanței constituționale, observăm că lipsește motivul pentru care aceste soluții de amendare legislativă au fost adoptate.

Din stenograma ședinței Senatului din data de 16 iunie 2020, în cadrul căreia au fost continuate dezbaterile și adoptarea legii criticate, reiese că soluția legislativă, în forma supusă votului și adoptării Senatului, are drept fundamentare securitatea/protejarea spațiului școlar, inițiatorul său fiind de acord că propunerea sa este „despre interzicerea unui concept, unei opinii, unei teorii, teoria de gen.”¹

Analizând această motivare prevăzută în stenograma amintită mai sus, considerăm că soluția legislativă adoptată pe calea amendamentelor introduse la Senat și care au devenit lege, nu cuprinde o justificare reală socială și juridică, ci - din contră - aceasta a determinat o reglementare contradictorie, incoerentă și neinteligibilă, care alterează înțelegerea și aplicarea legii. În condițiile în care legislația în vigoare include dispoziții clare, suficiente și în concordanță cu obligațiile asumate de România ca parte semnatară a unor tratate internaționale, referitoare la domeniul materiei „identității de gen”, apreciem că legea criticată indică cu atât mai mult expresia unei pure voințe politice care, în lipsa vreunui studiu de impact, a oricărei fundamentări de ordin economic, juridic și social, rămâne în sfera subiectivității. Motivarea noii soluții legislative este, de fapt, contrară unor norme în vigoare, ce au surprins o nevoie socială ce s-a bucurat deja

¹ <https://senat.ro/PAGINI/Stenograme/Stenograme2020/20.06.16.pdf>

de consacrare legislativă, nefiind legată de o nevoie socială nouă sau de perspectivă. Această tehnică de fundamentare a soluției legislative preconizate, echivalează, în esență, cu lipsa motivării. Or, potrivit art. 7 din Legea nr. 24/2000 evaluarea preliminară a impactului proiectelor de lege, a propunerilor legislative și a celorlalte proiecte de acte normative reprezintă un set de activități și proceduri realizate cu scopul de a asigura o fundamentare adecvată a inițiativelor legislative și presupune identificarea și analizarea efectelor economice, sociale, de mediu, legislative și bugetare pe care le produc reglementările propuse.

Astfel, cu privire la problematica lipsei de fundamentare temeinică a actelor normative, Curtea Constituțională a statuat că: „În lipsa motivării, în sensul arătat, a legii adoptate, nu se poate cunoaște rațiunea legiuitorului, esențială pentru înțelegerea, interpretarea și aplicarea acesteia. Or, explicarea clară a soluțiilor legislative propuse și a efectelor preconizate este cu atât mai necesară, din perspectiva principiului legalității invocat, în condițiile în care obiectul inițiativei legislative în această cauză apare ca fiind pronunțat tehnic, de strictă specialitate, cu efecte pe un segment sensibil al economiei de piață, și anume cel financiar-bancar, iar legea însăși este lipsită de claritate. Sub acest aspect, art. 6 din Legea nr. 24/2000 stabilește, în alin. (1), că „Proiectul de act normativ trebuie să instituie reguli necesare, suficiente și posibile care să conducă la o cât mai mare stabilitate și eficiență legislativă. Soluțiile pe care le cuprinde trebuie să fie temeinic fundamentate, luându-se în considerare interesul social, politica legislativă a statului român și cerințele corelării cu ansamblul reglementărilor interne și ale armonizării legislației naționale cu legislația comunitară și cu tratatele internaționale la care România este parte, precum și cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului», iar în alin. (2) că «Pentru fundamentarea noii reglementări se va porni de la dezideratele sociale prezente și de perspectivă, precum și de la insuficiențele legislației în vigoare». Caracterul sumar al instrumentului de prezentare și motivare, precum și lipsa de fundamentare temeinică a actelor normative au fost sancționate de Curtea Constituțională în jurisprudența sa, în raport cu aceleași exigențe de claritate, predictibilitate a legii și securitate a raporturilor juridice impuse de art. 1 alin. (5) din Constituție, cu invocarea deopotrivă a normelor de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative.» (Decizia nr. 139/2019).

Prin aceeași Decizie, Curtea Constituțională a mai arătat că „Fundamentarea temeinică a inițiativelor legislative reprezintă o exigență impusă de dispozițiile constituționale menționate, întrucât previne arbitrarul în activitatea de legiferare, asigurând că legile propuse și adoptate răspund unor nevoi sociale reale și dreptății sociale. Accesibilitatea și previzibilitatea legii sunt cerințe ale principiului

securității raporturilor juridice, constituind garanții împotriva arbitrarului, iar rolul controlului de constituționalitate este de a asigura aceste garanții, opuse oricărei intervenții legislative arbitrare. Astfel fiind, Curtea reține că lipsa motivării soluțiilor legislative este de natură să aducă atingere și dispozițiilor art. 1 alin. (3) din Constituție, care consacră statul de drept și principiul dreptății, în sensul argumentelor anterior prezentate”.

În concluzie, ținând cont atât de motivele precizate, cât și de jurisprudența constituțională în materie, obligatorie potrivit art. 147 alin. (4) din Constituție, considerăm că legea dedusă controlului de constituționalitate eludează valorile statului de drept, ceea ce contravine art. 1 alin. (3) din Constituție. Totodată, apreciem că legea criticată conține dispoziții ce afectează calitatea și predictibilitatea sa, cu consecința încălcării prevederilor art. 1 alin. (5) din Constituție.

Dintr-o altă perspectivă, învederăm instanței constituționale că legiuitorul, prin adoptarea acestei soluții legislative, orientează rezultatul studiului/cercetării respective într-un anumit sens și îi stabilește condițiile pentru a se încadra în limitele prevăzute de lege. Or, această reglementare impusă prin legea criticată, echivalează cu o interpretare legislativă a unei teorii științifice, ceea ce nu poate face obiectul unei legiferări și contravine respectării rigorilor actului normativ, neputându-se identifica cu precizie rațiunea acestuia sau conduita destinatarilor acestor norme. În aceste condiții, considerăm că legea dedusă controlului de constituționalitate aduce atingere principiului previzibilității și clarității normelor, așa cum acesta își găsește expresia în prevederile art. 1 alin. (5) din Constituție.

În conformitate cu art. 6 alin. (1) din Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, o soluție legislativă trebuie să țină cont de cerințele corelării cu ansamblul reglementărilor interne și ale armonizării legislației naționale cu legislația comunitară și cu tratatele internaționale la care România este parte, precum și cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului. Or, în ciuda acestor dispoziții, legea criticată, prin norma introdusă la lit. e), vine în contradicție cu dispozițiile art. 2 alin. (3) din Legea nr. 1/2011, prin care este detaliat conceptul idealului educațional al școlii românești și intră în dezacord și cu unele dispoziții ale art. 3 și art. 118 alin. (1) din același act normativ care prevăd principiile ce guvernează învățământul preuniversitar și superior, precum și cu cele ale art. 118 alin. (2) din legea amintită, potrivit căruia în învățământul superior nu sunt admise discriminări pe criterii de

vârstă, etnie, sex, origine socială, orientare politică sau religioasă, orientare sexuală sau alte tipuri de discriminare, cu excepția măsurilor afirmative prevăzute de lege.

Astfel, analizând efectul aplicării normei, în forma stabilită la lit. e) de către legea supusă controlului de constituționalitate, considerăm că acesta constă în interzicerea implicită prin lege a unor teorii la nivel preuniversitar și superior, ceea ce contravine, în mod special, dar nelimitându-se la acestea, și principiului libertății de gândire și al independenței față de ideologii, dogme religioase și doctrine politice și principiului libertății academice, astfel cum sunt prevăzute acestea de art. 3 lit. n), respectiv art. 3 lit. l) din Legea nr. 1/2011. Potrivit dispozițiilor legii cadru a învățământului, libertatea academică este garantată prin lege. Aceasta presupune exprimarea liberă a opiniilor academice, nesuportând îngrădiri de natură ideologică, politică sau religioasă. Totodată, libertatea academică presupune obiectivitate în cunoaștere și formare științifică adecvată, universitățile având libertatea de a impune anumite standarde științifice și etice. De asemenea, personalul didactic, didactic auxiliar și de cercetare se bucură de libertatea academică, iar membrilor comunității universitare le este garantată libertatea academică, în baza căreia, ei pot exprima liber opinii academice în spațiul universitar și au libertatea de predare, de cercetare și de creație, în conformitate cu criteriile de calitate academică, în conformitate cu prevederile art. 304 alin. (3) din Legea nr. 1/2011.

Prin urmare, apreciem că prin modificările și completările aduse Legii nr. 1/2011, de către legea supusă controlului de constituționalitate asupra prevederilor art. 7 alin. (1), prin introducerea lit. e), se creează un cadru legislativ confuz, cu reglementări și condiționări diferite pentru aceeași ipoteză normativă – materia identității de gen, ceea ce afectează claritatea și predictibilitatea legii, aspect contrar cerințelor de calitate ale legii, instituite prin art. 1 alin. (5) din Constituție, raportat la Legea nr. 24/2000, așa cum rezultă din interpretarea dată de instanța constituțională.

De asemenea, considerăm că dispoziția normativă dedusă atenției Curții Constituționale contravine și *Strategiei naționale privind promovarea egalității de șanse și de tratament între femei și bărbați și prevenirea și combaterea violenței domestice pentru perioada 2018-2021*, adoptată prin Hotărârea Guvernului nr. 365/2018 care prevede, în Anexa nr. 1, la Capitolul VII intitulat „Direcții de acțiune”, pct. 1 – Educația, integrarea perspectivei de gen în manualele școlare, ca direcție de acțiune în creșterea gradului de conștientizare a copiilor și tinerilor cu privire la prevederile legale din domeniul egalității de șanse între femei și bărbați.

Analizând și prevederile art. 4 lit. d²) și lit. d³) din Legea nr. 202/2002 privind egalitatea de șanse și de tratament între femei și bărbați, apreciem că legiuitorul a prevăzut o soluție legislativă în sensul delimitării prin definiție, de natură legală, a acestor două noțiuni: cea de „sex” și cea de „gen”.

Având în vedere aspectele precizate mai sus, considerăm că legea supusă controlului de constituționalitate determină consecințe juridice care nu se corelează cu cele ale altor dispoziții prevăzute de actele normative antereferte, ceea ce echivalează cu promovarea unor soluții normative ce se exclud reciproc. Stabilirea unor soluții juridice diferite pentru aceeași situație normativă reprezintă o contradicție de concepție a legiuitorului, care nu poate fi acceptată. Însă, contradicțiile cu alte acte normative, apte să creeze incertitudine sub aspectul dispozițiilor reglementate, generează o lipsă de coerență, claritate și previzibilitate a normei legale, care este de natură să înfrângă principiul securității juridice, sub aspectul componentei sale referitoare la claritatea și previzibilitatea legii, ceea ce încalcă art. 1 alin. (5) din Constituție.

În plus, considerăm că legea criticată intră în contradicție și cu prevederile art. 6 - Politici sensibile la dimensiunea de gen, din Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, adoptată la Istanbul la 11 mai 2011, ratificată de România prin Legea nr. 30/2016, care stabilesc că părțile se vor angaja să includă o perspectivă de gen în implementarea și evaluarea impactului dispozițiilor prezentei convenții și pentru a promova și implementa în mod efectiv politicile de egalitate între femei și bărbați și emancipare a femeilor. Totodată, potrivit art. 14 – Educație, din aceeași Convenție, părțile vor face, acolo unde este cazul, demersurile necesare pentru a include material didactic pe probleme, cum ar fi egalitatea între femei și bărbați, rolurile de gen nestereotipe, respectul reciproc, rezolvarea nonviolentă a conflictelor în relațiile interpersonale, violența de gen împotriva femeilor și dreptul la integritate personală, adaptate capacității în evoluție a elevilor, în curriculumul formal și la toate nivelurile de educație.

Având în vedere aceste contradicții și ținând cont de dispozițiile art. 13 din Legea nr. 24/2000, suntem de părere că actul normativ adoptat în forma dedusă controlului Curții Constituționale, nu respectă cerințele legale privind integrarea sa în ansamblul legislației și corelarea cu tratatele internaționale la care România este parte. În același timp, față de dispozițiile art. 20 alin. (2) din Constituție, apreciem că legea criticată conține dispoziții neconcordante cu reglementările art. 6 și art. 14

din Convenția de la Istanbul, prevederi ce trebuie însă, aplicate cu prioritate. De aceea, considerăm că legea criticată contravine și soluției instituite de legiuitorul constituant la art. 20 alin. (2) din Legea fundamentală.

Cu privire la existența unor soluții legislative contradictorii, Curtea Constituțională a reținut, prin Decizia nr. 1/2014, că se încalcă principiul securității juridice, ca urmare a lipsei de claritate și previzibilitate a normei, principiu ce constituie o dimensiune fundamentală a statului de drept, astfel cum este consacrat în mod expres prin dispozițiile art. 1 alin. (3) din Legea fundamentală.

Ținând cont de motivele anterior precizate, precum și de jurisprudența instanței constituționale în materie, obligatorie potrivit art. 147 alin. (4) din Constituție, apreciem că legea criticată este contrară dispozițiilor art. 1 alin. (3) și alin. (5) din Constituție referitoare la statul de drept și la respectarea Constituției și a legilor.

În considerarea argumentelor expuse, vă solicit să admiteți sesizarea de neconstituționalitate și să constatați că Legea pentru modificarea art. 7 din Legea educației naționale nr. 1/2011 este neconstituțională.

PREȘEDINTELE ROMÂNIEI
KLAUS WERNER IOHANNIS